

УДК 7.072.2/3(477.54)(029)

DOI 10.34064/khnum2-2511

Колчанова Людмила Миколаївна

Харківський національний університет мистецтв

імені І. П. Котляревського,

кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри сценічної мови

e-mail: elenteatr@gmail.com

ORCID iD: 0000-0003-1389-6953

**ЙОГО ПОКЛИКАННЯ – НАУКА, ТВОРЧІСТЬ,
ПЕДАГОГІКА (ТВОРЧИЙ ДОРОБОК ЗАСЛУЖЕНОГО
ДІЯЧА МИСТЕЦТВ УКРАЇНИ О. І. ЧЕПАЛОВА)**

Актуальним в музично-театральній сфері залишається історична оцінка творчого доробку того чи іншого митця, діяча культури або педагога, пов'язана з його дослідницькими та суміжними якостями, що можуть вплинути на загальну культурну ситуацію. Стаття є першим у вітчизняному мистецтвознавстві досвідом аналізу персонального науково-творчого доробку О. І. Чепалова, заслуженого діяча мистецтв України, драматурга, журналіста, педагога, доктора мистецтвознавства, професора, чия діяльність майже півстоліття була частиною театральної культури Харкова. Мета цієї розвідки – виявити інноваційні та загальнокультурні складові науково-творчого доробку О. І. Чепалова, які виокремлюють його з-поміж решти знаних науковців, педагогів та пропагандистів українського мистецтва.

Показано, що в монографіях О. Чепалова 2001–2020 рр. розглядаються важливі теоретичні питання щодо культуротворчої ролі українських авангардних митців (зокрема режисера та балетмейстера М. Фореггера); вибудовується панорама розвитку сучасного танцю у всьому стильовому розмаїтті («Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.»); висвітлюється творчий шлях ХНАТОБу ім. М. Лисенка, де О. Чепалов 47 років працював завідуючим літературною частиною («Записки “привіда опери”»); позначаються коло пріоритетів автора та показові культурні процеси сучасності («Театральне безсоння літньої ночі» – антологія мистецької журналістики театрознавця приблизно за 40 років); оприлюднені тексти лекцій та статей науковця («Хореологія», 2020) з початку введення хореології (теорії танцю) в програми українських вишів (2004). За ініціативою та під редагуванням О. Чепалова регулярно виходив часопис «Танець в Україні та світі» (2011–2014). Отже, розвідки О. Чепалова, в тому числі театрознавчі та дансологічні,

демонструють цілеспрямоване та плідне розширення мистецько-наукових пріоритетів, зокрема, створення інноваційної наукової школи хореології.

Ключові слова: *науковий доробок О. І. Чепалова; українське театрознавство; хореологія; дансологія; педагогіка; театральна культура Харкова; часопис «Танець в Україні та світі»; «театральний туризм».*

Постановка проблеми. Актуальним напрямком розвідок в музично-театральній сфері залишається історична оцінка творчого доробку того чи іншого митця, діяча культури або педагога, пов'язана з його дослідницькими та суміжними якостями, що можуть вплинути на загальну культурну ситуацію. Один з найвідоміших театрознавців України, хореолог, педагог, драматург та журналіст, заслужений діяч мистецтв України, доктор мистецтвознавства, професор Олександр Іванович Чепалов, який нині є завідувачем кафедри хореографічного мистецтва Київського університету культури та мистецтв, протягом 47 років обіймав посаду завідуючого літературною частиною Харківського національного академічного театру опери та балету імені М. Лисенка, чий творчий шлях він відтворив з позицій дослідника, у персоналіях та історичній ретроспекції, в своїй добре відомій у харківських та українських мистецьких колах книзі «Записки “привида опери”» (Чепалов, 2012). Взагалі, О. І. Чепалов є одним із тих ентузіастів-дослідників, які наполегливо й систематично присвячували свої наукові й публіцистичні розвідки маловідомим сторінкам історії та сучасним подіям музично-театральної культури Харківщини. У той же час, тематичний діапазон досліджень О. Чепалова-науковця значно ширший: театр, зокрема балет і сценічний танець, історичні

розвідки щодо українського театрального авангарду початку ХХ ст., візуальні експерименти у сценічному мистецтві, а також популяризація найбільш показових зразків світового театру в межах авторського тематичного напрямку «Театральний туризм». Окремою гілкою творчої діяльності О. І. Чепалова, яка заслуговує на увагу, є його педагогічна робота, зокрема як наукового керівника та опонента на захистах дисертацій.

Отже, **мета нашого дослідження** – виявити інноваційні та культурологічно-узагальнюючі складові науково-творчого доробку О. І. Чепалова, які виокремлюють його з-поміж решти знаних науковців, педагогів та пропагандистів українського мистецтва.

Представлена робота є **першим досвідом** аналізу персонального творчого й наукового доробку О. І. Чепалова у вітчизняному мистецтвознавстві та культурології.

Методологія дослідження. Використано біографічний метод як основу вивчення науково-творчого доробку О. І. Чепалова, компаративістський для паралельного аналізу мистецьких досліджень у різні культурно-історичні відрізки часу, а також загальнонаукові принципи – діалектичний, що розглядає дослідницьку роботу у процесі змін та розвитку, логіко-когнітивний, що визначає послідовність пізнавальних завдань. Для переконливості залучено аналітичні коментарі авторів рецензій на книги О. Чепалова та тексти біобібліографічного покажчика «Чепалов Олександр Іванович» (2015) із залученням статей відомих науковців та майстрів мистецтв Л. Танюка, Н. Корнієнко, В. Шейка, Т. Веркіної, В. Мулермана, Р. Поклітару, Д. Горбачова.

Виклад основного матеріалу. Олександр Іванович Чепалов народився 16 листопада 1945 р.

в російському місті Липецьку (тоді Воронізької області), проте все свідоме життя провів у Харкові, де постійно мешкала його мати, медсестра за фахом. І вона, і всі інші члени родини були учасниками II Світової війни, кавалерами багатьох військових нагород. 1965 р. пам'ятну медаль до 20 річниці закінчення війни отримав і Олександр Чепалов під час служби в Радянській армії. Після її закінчення заочно вчився у двох навчальних закладах, отримавши диплом інженера в технічному вищі та хормейстера в Харківському музичному училищі. Паралельно керував художньою самодіяльністю і працював позаштатним кореспондентом з питань культури та мистецтва у кількох харківських газетах, освоював професію фоторепортера. У своїх дописах журналіст-початківець віддавав перевагу опері та балету. Пізніше це стало вирішальним фактором у принциповій зміні фахового спрямування, коли О. Чепалова 1973 р. було прийнято на посаду помічника головного режисера з літературної частини Харківського академічного театру опери та балету імені М. Лисенка (головним режисером тоді було призначено В. Лукашева, головним диригентом А. Калабухіна). В. Лукашев усіляко сприяв підвищенню фахової кваліфікації свого помічника, в результаті чого О. Чепалов вступив до Ленінградського інституту театру, музики і кінематографії та закінчив його заочно 1980 р. як театрознавець (педагоги В. Сахновський-Панкєєв, Н. Кузякіна, В. Красовська, Д. Золотницький, А. Гозенпуд). 1987 р. там само захистив кандидатську дисертацію, «героєм» якої став народжений у Києві режисер та балетмейстер австрійського походження Микола Михайлович Фореґгер фон Грейфентурн, один з найяскравіших

представників авангардного мистецтва початку ХХ ст. Робота О. Чепалова відразу посіла помітне місце у низці інноваційних театрознавчих досліджень, особливо після виходу його першої монографії «Доля пересмішника, або Нові мандри Фракасса» (2001).

Л. Танюк писав про неї таке: «Кожному, хто хоче наблизитись до театру, раджу неодмінно прочитати театральний роман-дослідження О. Чепалова “Судьба пересемешника, или Новые странствия Фракасса” – книгу про унікального (феєричного!) киянина Миколу Фореггера (1892–1939). Автор, крім змісту, заторкнув мене за живе ще й як оригінальний стиліст, який, подібно до середньовічних містиків, намагається часом виразити словом речі, висловленню непідвладні, внаслідок чого виникає чарівна алхімія театального міражу й Курбасового образного перетворення. Книга цікава не лише допитливим історизмом і талановитою реставрацією занедбаних театральних іконостасів, а й неповторною авторською інтонацією, талантом переведення монологу у діалог з читачем, довірливий, інтимний і навіть сповідальний. Для такого прискіпливого читача, як я, вона – не лише живописний портрет Миколи Фореггера, а й виконаний м’якою аквареллю автопортрет Олександра Чепалова – з усіма його уподобаннями, симпатіями й антипатіями. Зграйки його словесних оскаро-уайльдівських метеликів постійно кружляють над нами у небі його, сказати б, авантюрного театального роману. Олександр Чепалов належить до тих завзятих аборигенів колишньої української столиці, які наполегливо повертають Харкову театральну “і славу, і волю” – через його історію й сучасність, а отже, й через його непередбачливо розмаїту будучину – в театрі, музиці

і балеті, в його високій побутовій культурі й політичній незаангажованості тимчасовими кон'юнктурами» (Євсенко, Хижна, & Шикаленко, 2015: 13).

Авторці цих рядків довелося познайомитися з книгою про Форрегера під час навчання в магістратурі Харківської державної академії культури, де викладав О. І. Чепалов. А оскільки в той самий час на малій сцені ХАТОБу відбулась прем'єра вистави «Свята грішниця Євлалія» за п'єсою О. Чепалова, я звернулась до нього із проханням стати моїм науковим керівником в аспірантурі. Отже, хвилююча історія творчого життя і трагічної загибелі Євлалії Кадміної спонукала не тільки до емоційного співчуття, а й до вивчення долі видатної актриси та співачки в пошуково-науковому та культурологічному аспектах. Під час роботи під керівництвом Олександра Івановича я була вражена масштабом його достеменних практичних навичок та знань у різних галузях літератури й мистецтва, зокрема музиці (опера, балет та суміжні жанри), образотворчому мистецтві і драматургії. Він є автором лібрето та п'єс, вистави за якими побачили світло рампі в Харкові, Києві, Дніпропетровську (останню за часом постановку п'єси «Співай, Лоло, співай» здійснено в Національному драматичному театрі імені І. Франка).

Помітна прикмета академічного хисту О. І. Чепалова – невпинний пошук нових тем та ідей у мистецтві, які до нього майже не розроблялись. Йдеться про хореографічний театр ХХ ст. в Західній Європі. Як написав про колегу 2015 р. ректор Харківської академії культури В. Шейко, «на сьогоднішній день він – єдиний доктор мистецтвознавства в Україні, що спеціалізується переважно в галузі хореографічного мистецтва, та один

з основних розробників положень щодо паспорту нової спеціальності “хореографія” та її наукових концептів (цит. за Євсеєнко, Хижна, & Шикаленко, 2015: 10). Протягом майже 30 років роботи в ХДАК О. І. Чепалов викладав курси: «Основи драматургії», «Сценарна майстерність», «Історія світового театру», «Історія режисури», «Історія хореографічного мистецтва», «Історія костюму та сценічне оформлення танцю», «Сучасні проблеми світового та вітчизняного мистецтва», «Хореографічна критика». Вперше у вузівській практиці він впровадив у навчальний процес авторські курси: «Основи хореології», «Створення та читання режисерських партитур», «Режисерські системи ХХ століття». А в Харківському національному університеті мистецтв імені І. П. Котляревського успішно вів практичні заняття з музичної критики та викладав для музикознавців і композиторів курс «Теорія та історія танцю». Він – учасник численних наукових конференцій та автор близько 300 наукових робіт, надрукованих у фахових виданнях України, Росії, США, Німеччини, Італії, Болгарії, Угорщини, Грузії, Вірменії, Білорусі, а також працював як член журі факультету славістики Женевського університету, що підтверджує його високу міжнародну репутацію.

О. І. Чепалов часто виступає опонентом на захисті кандидатських і докторських дисертацій, успішно керує магістрами та аспірантами, передаючи їм свій багатий досвід науковця-дослідника широкого профілю. Станом на 2021 рік він має десять офіційно захищених кандидатів наук: театрознавчі дослідження, окрім авторки статті, виконали В. Мізяк, Лі Чженьсін, а дисертації хореологічного напрямку – Л. Косаковська, О. Шабаліна,

К. Бортник, Н. Кабачок, Н. Чілікіна, Є. Янина-Ледовська, І. Мостова.

Зараз основні наукові пріоритети О. І. Чепалова пов'язані з проблемами сучасної хореографії. Його докторська дисертація була присвячена саме цій темі, а монографія, що вийшла 2007 р., отримала назву «Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.». З приводу її змісту відомий дослідник авангардного мистецтва Д. Горбачов писав: «О. Чепалов вдруге після відкриття постаті Фореггера зорав цілину, яка тривалий час була не тільки недоступною, а й практично забороненою для мистецтвознавців – у кожному разі аналогів такого дослідження російською та українською мовами не існує. Автор спромігся намалювати панораму розвитку танцю, який ми називаємо модерним і звичайно відносимо до ХХ ст. Проте його ознаки настільки розпливчасті, що говорити про існування наукового підходу у цьому виді мистецтва досі було передчасно. Тепер певні орієнтири з'явилися» (Горбачов, 2007: 58).

Відомо, що балет у усі часи із запізненням повторював експерименти інших жанрів та видів мистецтва (театру, живопису, архітектури, цирку, кіно, телебачення), а у ХХ ст. вирвався вперед. О. Чепалов має рацію, коли робить висновок, що «сьогодні танець не вкладається в усталені хореографічні форми балетної вистави і більш, ніж раніше, набуває певних смислових значень, наближених до сучасності. Зокрема, відбувалася дифузія жанрів, яка призвела до створення балетів, побудованих за законами не драматургічного, а музичного мислення. Танець у його універсальному, а не ужитковому розумінні, повернув свої права на першість у балетній

виставі» (Чепалов, 2007: 293). Модерні за структурою та змістом постановки першої чверті ХХ ст., на думку О. Чепалова, виникали як антитеза «буржуазному» мистецтву, зразкам романтизму й імпресіонізму. Однак сьогодні вони, вочевидь, можуть служити підтвердженням тому, що будь-який зразок модерну є вже початком стилістики постмодерну, тобто спростуванням раніше знайдених культурних надбань. Цікавий ракурс знаходить О. Чепалов для розгляду постмодерністських пошуків у хореографічному мистецтві. Модифікація естетичних категорій, на його думку, призвела до того, що в постмодерні піднесене заміщується дивовижним, трагічне – парадоксальним, а центральне місце посідає комічне.

Інша ключова позиція автора – це ставлення балетмейстерів до використання класичного (академічного) танцю. Такі, як М. Бежар, Р. Петі, Дж. Ноймайер, подібно до С. Лифаря або Б. Кульберг у першій половині ХХ ст., роблять класичні па основою пластичного мислення. Більшість французьких і шведських хореографів стилю *contemporary* взагалі не використовують рухи академічного танцю у своїх композиціях.

Отже, повна або часткова відмова від класичного танцю та балетного жанру в усталеному вигляді і перевага танцю вільного («виражального»), представлена у монографії як загальна тенденція розвитку хореографічного мистецтва в Західній Європі ХХ ст., що особливо стосується його сольних, експериментальних зразків, що реагують на нові віяння, спільні для видовищних мистецтв.

«Від оповідальності до видовищності» – так змінювалося ставлення провідних хореографів ХХ ст. до функції танцю у виставі – мінімум пояснень, мінімум фабули,

максимум почуттів. У багатьох авангардних проектах проявляються симптоми постмодерністського мислення: використовується музично-драматургічний монтаж, пластичні експерименти суміщаються з візуальними ефектами. Спроби «розмовляти тілом» підтверджують, що постмодерний танець стає мистецтвом візуальних концепцій, зовсім не схожих на використання образотворчих мотивів у виставах «Російського балету» С. Дягілева.

Нові зразки хореографічного видовища, як і на початку ХХ ст., пов'язані з образотворчим мистецтвом. Домінування візуальної складової танцю, що не потребує наративності, об'єднує всю танцювальну культуру ХХ ст. – від художньої мальовничості «Російських сезонів» до відеоінсталяцій авангардистів Західної Європи на межі ХХІ ст. Проте, ідея синтезу мистецтв, характерна для початку ХХ ст., на його завершенні одержала «контурні» форми, де основним чинником є не злиття, а «суміш», не синтез, а монтаж художніх компонентів. «Сучасний танець у ХХ ст., – підводить підсумок автор монографії, – розвивався як невербальне мистецтво, міцно пов'язане з підсвідомістю, був своєрідною “дослідною лабораторією” найважливіших загальнолюдських процесів у суспільному житті, етиці, мистецтві тощо. А танець мистецького авангарду (подібно до літератури, музики, театру) чинив опір пануючій ідеології, яка гіпнотизувала суспільну свідомість загальноприйнятими стереотипами мислення, зокрема такими, як споживацьке ставлення до життя, перевага матеріального над духовним тощо» (Чепалова, 2007: 298).

Монографія О. Чепалова, на думку Д. Горбачова, вирізняється «не тільки обсягом охопленого матеріалу з новітньої історії танцю, масштабом професійного

мистецтвознавчого пошуку, а й доказовістю та логікою у осягненні тих хореографічних зразків, котрі ще вчора були недоступними навіть для фахівців» (Горбачов, 2007: 59).

Завдяки фундаментальним дослідженням сучасного танцю О. Чепалов активно впроваджує в практику педагогічної та наукової роботи нові принципи аналізу пластики тіла та хореографічної мови. Результатом такої діяльності стала монографія «Хореологія», випущена кийвським видавництвом «Ліра-К» (Чепалов, 2020).

«Дослідницькі наміри Олександра Чепалова сягають проблеми сутностей пошуку на ниві танцю, – пише у передмові до книги академік Н. Корнієнко, – він справедливо стверджує, що “сутність подібних пошуків – у розумінні природи інтуїції та суб’єктивних вражень, які дозволяють оцінювати явище до його раціонального аналізу. Такі враження частіше за все можна одержати у перформансах, хепенінгах та інших акціях сучасного мистецтва, суміжних з хореографічним видовищем”. І тут дослідник впритул підходить до новітніх ноу-хау і відкриттів науки у природі інтуїції і множинних суб’єктивностей, де на нього чекають нові загадки і наукові спокуси. Гадаю, Ол. Чепалов рухається саме сюди. Це – рух хореології безпосередньо до проблем *свідомості*, її *над* – і *підсвідомих* порухів.

Ці субстанції нині найкомфортніше почуваються у надрах сучасної експериментальної психології, томалогії, трансперсональної психології і найновітнішого сегменту – сегменту квантових ресурсів мозку, отже – свідомості. Вихід до цього горизонту може надати дослідженню нового імпульсу...» (Чепалов, 2020: 5).

Як вірно зазначив керівник Київ-модерн-балету Радугу Поклітару, О. Чепалова на даному етапі «веде по життю фанатична відданість танцю і бажання, щоб до нього залучилося якомога більше людей. У Харкові від 2011 р. він видає задуманий і реалізований самотужки журнал «Танець в Україні і світі». Це прекрасно оформлене й дуже цікаве видання, де Україна затверджується як танцююча країна, що нехай повільно, але вірно входить в контекст європейських і світових культурних цінностей» (Євсєєнко, Хижна, & Шикаленко, 2015: 5).

Різні аспекти «співаючої» та «танцюючої» країни, як у дзеркалі, відображено в книзі О. І. Чепалова «Записки привида опери» (Чепалов, 2012). Йдеться про перший в Україні театр опери та балету, заснований в колишній столиці України 1925 р., якому автор книги віддав 47 років сумлінної творчої праці як завідувач літературної частини. Відомий естрадний співак, харків'янин В. Мулерман, який навчався в Харківській консерваторії, писав, що ця книжка сподобалася йому «своїми щирими інтонаціями, відсутністю мудрованих мистецтвознавчих термінів і особливою теплою ставлення до предмета оповіді. Мені, артистові, який довгі роки жив поза рідним Харковом, – додав В. Мулерман, – відомо, що наш оперний театр часом стрясали конфлікти. І не можна сказати, що доля всіх без винятку виконавців складалась тут щасливо. Але книжка геть позбавлена негативних моментів, докорів заднім числом тощо. Весь цвіт трупи минулих (і нинішніх) років постає перед очима, коли перегортаєш сторінки книжки “Записки ‘привиду опери’”. Ясна річ, написав її не “привид”, а живий свідок творчих подій, історик театру і його патріот. Гадаю, це

книжка не «місцевого» масштабу. Вона заслужила свого, небайдужого, читача, якого мікрофонний спів і танцювальна попса не відучили від високих зразків опери і балету» (Мулерман, 2012).

Але особисто для авторки цих рядків найбільш привабливою книгою О. Чепалова, яку можна перечитувати багато разів без певної наукової або пізнавальної мети – просто для задоволення – є «Театральне безсоння літньої ночі» (Чепалов, 2015). Вона містить на диво яскраві враження, що оживають у численних ретропублікаціях, що в різні роки вийшли друком у спеціалізованих та масових часописах України, Німеччини, Росії. Звичайно, на понад 400 сторінках тексту багато й зовсім нового. Тут вміщені інтерв'ю, рецензії на п'єси і вистави, на окремі видання, творчі зустрічі. Тематичне коло виходить за межі сценічного мистецтва, охоплюючи літературу, музику, кінематограф, образотворче мистецтво, естраду, шоу-бізнес, навіть цирк.

Народна артистка України Т. Веркіна, яка добре знає О. І. Чепалова по спільній роботі у заснованих нею «Харківських асамблеях», виокремлює кілька найбільш цікавих рубрик його книги, серед них – «Абетка театального туризму» (Веркіна, 2015). Її «альфою» стає репортаж про паломництво до шекспірівського «Глобусу», «омегою» – «небо в алмазах» над чеховською Ялтою. О. Чепалов невимушено ділиться своїми, часом парадоксальними, спостереженнями, які далеко не завжди збігаються зі звичними уявленнями. Він запрошує читачів пройти второваними шляхами по Бродвею, піднятися до Дельфійського оракула у Греції, прогулятися фестивальними Зальцбургом, Авіньйоном, Провансом,

карнавальною Венецією. Маршрути сягають Гонконгу, Сінгапуру, Ізраїлю, Норвегії, Данії, «глибинки» Росії, Білорусі. Скрізь знаходиться «сувенірна» продукція, примітні деталі – характерні дрібниці, завдяки яким авторові вдається відтворити очевидний, але містично невловимий «дух місцевості».

«Між тим, будь-яка подорож дарує радість повернення додому. Для Олександра Чепалова дім – це Харків, який фактично задає концептуальні межі наступних одинадцяти рубрик і є точкою відліку у всіх мандрах автора, в тому числі і життєвих. Цікаві епізоди з життя і творчості харків'ян, зустрічі із зірковими гостями, з тими, хто, будучи народженим у Харкові, знайшов свою долю далеко за межами рідного міста, поєдналися у строкатій багатофігурній панорамі мистецького життя ХХ століття. На старанно витканому чудовому гобелені вражень та думок рельєфно проступає автобіографічний сюжет: сторінки музичного дитинства та юнацтва, служба в армії, “музичні університети” в Харківській філармонії, зустрічі з метрами театрознавства... Автор знаходить можливість висловити вдячність своїм вчителям та друзям, пригадати уроки історії.

У спогадах про минуле окремим архіпелагом постають тексти під рубрикою “Березіль і березільці”. Крізь призму ситуації в Україні на межі 1990–2000 років автор аналізує “друге пришестя” Леся Курбаса у наш театральний світ”. Далеко не все, що відбувалося у Харкові “під брендом” Майстра, задовольняє О. Чепалова. Він об'єктивно, “за гамбурзьким рахунком”, оцінює здобутки і прорахунки фестивальних програм, новаторські амбіції режисерів, їх авангардний снобізм, “уніфікацію”

театрального репертуару, у жодному випадку не втрачаючи з поля зору ані дійсного масштабу “театру, на який ми заслуговуємо”, ані добре відомий автору світовий художній контекст.

У цій книжці Олександр Чепалов знімає маску “привиду з опери”, і без “науково-театрознавчої” краватки виступає просто як харків’янин (можна було б додати: харків’янин *nec plus ultra*, тобто вищого гатунку)» (Веркіна, 2015: 184).

Висновки. Дописи О. І. Чепалова, як наукові, навчальні, так і критичні, публіцистичні, популяризаторські, – вирізняють універсальність та системність культурологічного підходу, вражаючи фахова обізнаність практично у всіх видах та жанрах мистецтва (опера, балет, мюзикл, музичний театр в цілому, сучасний танець, драматичний театр, кіно та телебачення, образотворче мистецтво як джерело видовищності, в тому числі дається взнаки досвід митця як фотохудожника), літературна обдарованість (поезія, проза, драматургія, журналістика широкого профілю). Для О. І. Чепалова також є характерним встановлення високої професійної планки у критеріях творчості та (на педагогічній ниві) піклування про те, щоби представники його хореологічної та театрознавчої школи відповідали високим міжнародним зразкам та світовим науковим критеріям. Що ж до **подальшого вивчення** творчого та наукового доробку О. І. Чепалова, то воно ще чекає на своїх дослідників, особливо в галузі сучасного танцю та драматургії, яка останнім часом спокушає до співробітництва з автором таких відомих сучасних режисерів, як Д. Богомазов та М. Яремків.

ЛІТЕРАТУРА

- Веркіна, Т. (2015). Олександр Чепалов: з коштовної скриньки пам'яті. *Курбасівські читання*, 10, 181–184.
- Горбачов, Д. (2007). Від оповідальності до видовищності. *Кіно. Театр*, 6, 58–59.
- Євсеєнко, С. В., Хижна, О. С., & Шикаленко, Т. О. (Уклад., ред.) (2015). *Чепалов Олександр Іванович : до 70-річчя від дня народження*. (Бібліографічний покажчик). Харків: ХДАК (Видатні педагоги Харківської державної академії культури).
- Мулерман, В. (2012). Віддзеркалення лаштунків. *День*, 14 листоп., <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/viddzerkalennya-lashtunkiv>
- Чепалов, А. Й. (2012). *Записки «призрака оперы»*. Харьков: Золотые страницы.
- Чепалов, А. Й. (2015). *Театральная бессонница в летнюю ночь*. Харьков: Золотые страницы.
- Чепалов, О. І. (2007). *Хореографічний театр Західної Європи ХХ ст.* (Монографія). Харків: ХДАК.
- Чепалов, О. І. (2020). *Хореологія: статті та лекції*. Київ: Ліра-К.

Liudmyla Kolchanova

Kharkiv I. P. Kotlyarevsky National University of Arts,
PhD in Art Studies, Associate Professor, Department of Stage Speech
e-mail: elenteatr@gmail.com
ORCID iD: 0000-0003-1389-6953

**HIS VOCATION – SCIENCE, ART, EDUCATION
(CREATIVE WORK BY O. I. CHEPALOV,
HONORED ART WORKER OF UKRAINE)**

Introduction. *The scientific and creative work of one of the most famous Ukrainian theater critics, Oleksandr Ivanovych Chepalov, is analyzed. O. Chepalov is a choreologist, playwright and journalist, Honored Art Worker of Ukraine, Doctor of Arts, and professor, who currently holds the position of Head of the Department of Choreographic Arts at Kyiv National University of Culture and Arts.*

The article turns the spotlight on the wide thematic range of O. Chepalov as a scientist and researcher: musical theater, historical explorations in the field of Ukrainian theatrical avant-garde of the early XX century, experiments in modern attempts to visualize the performing arts.

Materials and methods. *The biographical method is used as a basis for studying the work of O. Chepalov's creative personality. The comparative method is used for parallel analysis of the artistic research, as well as the principles of general scientific methodology that can determine the logic and*

sequence of the cognitive tasks. In particular, the experience of the article author is reviewed, a graduate student communicating with O. Chepalov as with an academic advisor of the Ph.D. thesis "The phenomenon of actress and singer Y. P. Kadmina in the cultural processes of the late XIX century". Similar experience of the academic advice work on theatrical research (V. Mzyak, Li Zhenxing) and dissertations in the choreological field (L. Kosakovska, O. Shabalina, K. Bortnyk, N. Kabachok, N. Chilikina, E. Yanina-Ledovska, I. Mostova) has been reviewed.

Discussions. *For convincing evidence, the analytical comments by reviewers of O. Chepalov's books, as well as the texts of the bibliographic guide "Chepalov Oleksandr Ivanovych" (2015) with the involvement of the articles by famous scientists and masters of arts (L. Tanyuk, N. Kornienko, V. Sheiko, T. Vierkina, V. Mulerman, R. Poklitaru, D. Gorbachov) are included.*

Results. *O. Chepalov's monographs dated from 2001 to 2020 consider important theoretical questions about the role and place of the Ukrainian avant-garde artists (including M. Foregger, a director and choreographer) in the world art space of the respective time. In his "Choreographic Theater of Western Europe in the XX century" study, which has no analogs in the world science, the author managed to recreate a panorama of the modern dance development in all its diversity of stylistic and formative features. During 2011–2014, the magazine "Dance in Ukraine and the World" was regularly published on the initiative and under the editorship of O. Chepalov. This magazine covered the problems of national and world choreographic art, analyzed the most significant phenomena among cultural and historical events. In his book "Notes of the Phantom of the Opera" O. Chepalov considered the creative path of the Kharkiv 'M. V. Lysenko' National Academic Opera and Ballet Theatre in personalities and historical retrospection, where he held the position of Head of the Literary Department for 47 years. The monograph "Theatrical Insomnia in Summer Night" collected the best articles by O. Chepalov in the field of art journalism for about 40 years, which marked the range of his priorities and revealed the most characteristic cultural processes of today. Finally, in his latest book "Choreology" (2020), the famous researcher published the texts of lectures and articles since the introduction of choreology (dance theory) in the educational practice of the Ukrainian universities (2004). The directions of O. Chepalov's research, in particular in the fields of theater studies and dance science, can serve as examples of the purposeful and fruitful expansion of artistic and scientific priorities.*

Conclusions. *O. Chepalov's writings distinguish the universality and systematization of the culturological approach, impressive professional knowledge in almost all types and genres of art, and extraordinary literary talent. O. Chepalov is also characterized by establishing a high professional level in the criteria of creativity. He also cares to ensure that representatives of his choreological and theater school meet the world's scientific criteria.*

Key words: *O. I. Chepalov's scientific work; Ukrainian theater studies; choreology; education; Kharkiv theatrical culture; the magazine "Dance in Ukraine and the World"; "Theatrical tourism".*

REFERENCES

- Chepalov, A. (2012). *The notes of "Phantom of the Opera"*. Kharkov: Zoloty stranitsy [in Russian].
- Chepalov, A. (2015). *The theatrical insomnia in summer night*. Kharkov: Zoloty stranitsy [in Russian].
- Chepalov, O. I. (2007). *Choreographic Theater of Western Europe of the XX century*. (Monograph). Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture [in Ukrainian].
- Chepalov, O. I. (2020). *Choreology: articles and lectures*. Kyiv: Lira-K [in Ukrainian].
- Mulerman, V. Reflection of backstage (2012). *Day*. November 14, <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/viddzerkalennya-lashtunkiv> [in Ukrainian].
- Horbachov, D. (2007). From narrative to spectacularity. *Cinema. Theater – Kino. Teatr*, 6, 58–59 [in Ukrainian].
- Mulerman, V. (2012). Reflection of the back stage. *Day*, November 14, <https://day.kyiv.ua/uk/article/kultura/viddzerkalennya-lashtunkiv> [in Ukrainian].
- Vierkina, T. (2015). Oleksandr Chepalov: from a precious memory box. *Kurbas's readings*, 10, 181–184 [in Ukrainian].
- Yevseienko, S. V., Khyzhna, O. S., & Shikalenko, T. O. (Eds.) (2015). *Chepalov Oleksandr Ivanovych: marking the 70th anniversary of birth*. (Bibliographical guide). Kharkiv: Kharkiv State Academy of Culture ("Outstanding teachers of the Kharkiv State Academy of Culture" series) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17 листопада 2021 р.